

ГУМАНІСТИКА ОЧИМА ФІЛОСОФА

УДК 947.7(=161.2):061.3

Лисий І. Я.

КОНГРЕС УКРАЇНІСТІВ І СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІСТИКИ

Крізь призму досвіду останнього Міжнародного конгресу українців автор оглядає сучасний стан української гуманістики.

Жодна подія в науковому житті сучасної України не мала, мабуть, такого гучного масмедійного відлуння, як V (ювілейний) Міжнародний конгрес українців.

Дошукуючись причин такого небувалого резонансу суто наукової події (такою вона статусно достоту й була, хоча могла б набути й ширшої культурної значущості; я ще повернуся до цього, хоча знаю, що пуристи від науки вже тут неодмінно скривляться), спершу зупиняєшся на її масштабності. Справді, у програмі конгресу - прізвища понад 900 учених, в тому числі 201 учасник з 24 зарубіжних країн; близько 135 секційних і тематичних засідань, 20 круглих столів, а ще презентації, зустрічі тощо.

Та відтак осягаєш, що йдеться не стільки про кількісну, як про якісну репрезентативність цієї непересічної події. Вона, поза всяким сумнівом, є моментальним зрізом не тільки стану української гуманістики в світі, а й ситуації в українській гуманістиці. Їх збіжність сьогодні не викликає сумніву: українські гуманітарії - чи то голоднівши за недавно табуованою українознавчою тематикою, чи то почасти з кон'юнктурних міркувань (хоча влада в Україні не підтримує і не збирається підтримувати їх українофільських захоплень) - замкнули увагу переважно на явищах, процесах і тенденціях різних царин власної культури; тож сучасний гуманітарний простір в українській науці є переважно простором українознавчим.

І хоча інтервал між конгресами не такий вже й тривалий - три роки, ставиш собі запитання:

наскільки в цьому скромному проміжку «приросла» українська гуманістика під кутом зору зрілості в баченні та формулюванні проблем, масштабів мислення і його методологічної оснашеності, глибини й зірковості теоретичного пошуку, зрештою, в життєвій наповненості. Конгрес продемонстрував потенціал діючих науковців-гуманітаріїв і спроможність інституціоналізованих осередків гуманістики. В його панорамному дзеркалі відбилися скромні досягнення і серйозні, іноді драматичні труднощі нашого гуманітарного знання.

Відрадним можна вважати те, що вже у перших масмедійних (зокрема пресових) відгуках на конгрес і в їх пізніших відлуннях суто інформаційні інтенції не переважали. Досить оперативно відізвалось «Дзеркало тижня» і зробило це аналітико-критично, спровокувавши помітну дискусію, в тому числі й на власних шпальтах, а на початку березня 2003 р. не менш критичний матеріал подала «Критика»; увагу аудиторії привертала аналітико-оцінні, переважно критичні (чи - навпаки - апологетичні, в сенсі антикритичні) матеріали, авторами яких були гуманітарії - учасники конгресу. Ці друки засвідчили потребу самого гуманітарного середовища, принаймні значної його частини, в рефлексії над станом української гуманістики, що, як на мене, само по собі є симптомом серйозних змін, які назрівають у цій царині.

Учасники майбутніх форумів такого масштабу хотіли б, щоби це була небуденна подія не тільки

з огляду на ексклюзивність чи фінансові затрати, а й за значущістю. Це мало б бути свято гуманістики, що обіцяє інтелектуальну розкіш наукової креативності та спілкування. Та залежить це найперше від буднів нашої гуманітаристики, про які я й поведу мову, озируючись на досвід конгресу і конгресовців, звертаючись і до власних, нині вже відстояних, вражень.

I

Обрії нашої гуманістики, як і гуманітаристики загалом, задає її предмет, яким, за Гадамером, є «людина й те, що вона знає про саму себе» [1]. Творення образу людини - ескізного чи мозаїчного, узагальненого чи опосередкованого - становить покликання гуманітарної науки, як мовиться, за визначенням. До чого б людського, починаючи з глибинних архетипів несвідомого й закінчуючи перипетіями політичного життя, не зверталось гуманітарне знання, воно додає певні штрихи до портрета людини. Чого б не торкалася думка гуманітарія: значущої історичної події тисячолітньої давнини в історика, своєрідності бойківського домашнього начиння в етнографа, особливостей наголосу в поліських говірках у лінгвіста — вона буде гуманітарною думкою тільки тоді, коли пам'ятатиме про цю стратегічну мету гуманістики.

Труднощі гуманітарного пізнання йдуть не тільки від протейзму, безупинної мінливості його предмета, а й від нинішньої всеохопної антропологічної кризи. І коли людина завжди була феноменом пошукуваним (згадаймо Діогена з його слабким - особливо в промінні щедрого грецького сонця, але впертим ліхтарем), то нині ті пошуки людиною самої себе ведуться на межі втрати. Але припинятися не будуть...

Українська гуманістка в цих пошуках пропонує, з одного боку, свою візію людини, а з іншого — бачення своєрідності української людини.

Українське бачення людини мало б стати справою нашої антропології — філософської, культурної, історичної. Жодна з них, передусім філософська, на конгресі репрезентована не була. Виокремлюю філософську не тільки через її особливу роль в узагальнюючому портретуванні людини (його взірць можна віднайти в німецьких філософських антропологів ХХ ст., нині свій пропонують французькі гуманітарії), а й через те, що історики новітньої української філософії пишаються потужним антропологічним струменем в українській філософській думці навіть радянських часів. Проте пострадянське розкуття дум-

ки не принесло в цій царині бажаних результатів. До речі, філософія на конгресі реально була представлена головним чином чернівчанами, хоча в програмі значились філософи та історики філософії зі США, з Києва, Львова, Тернополя і Хмельницького. І це трохи дивує. Адже в добу перемін філософія мала б відігравати більш помітну роль. Не менше дивує й те, що значна частина включених до філософської секції доповідей мала політологічний, культурологічний та соціологічний характер, а найближчим до власне антропологічної проблематики, про яку тут йдеться, виявився соціолог, який потрактував трансформацію сучасного українського суспільства як унікальну складову загальнолюдського соціально-історичного досвіду. Міг би українське бачення людини, зокрема людини сучасної, репрезентувати С. Б. Кримський, та його, на жаль, на конгрес не запросили. Здається, організатори конгресів загалом не практикують замовлення проблемних доповідей цільним гуманітаріям.

Стосовно ж своєрідності української людини, то це сукупна турбота всіх наших гуманітаріїв: істориків, оскільки йдеться про історичну пам'ять спільноти; психологів і соціальних психологів, оскільки йдеться про ментальність української людини; культурологів, оскільки йдеться про українську культурну традицію та її нинішню реконструкцію; мовознавців, оскільки йдеться про мову як дім духовного буття українства. Перелік цей мав би бути дуже довгим... І каменем спотикання для всіх названих і неназваних гуманітаріїв, як і для самого українства, є стан самоідентифікації спільноти і її репрезентативних еліт.

Проте сьогодні мова не стільки про буття, скільки про його осягання. А тут доводиться скорботно констатувати, що міждисциплінарний ідентифікаційний аналіз українства нашою гуманістикою не здійснюється. Навіть серйозних спроб відрефлексувати сам зміст поняття «українство» зроблено вкрай мало.

Здавалось би, це пряме завдання українознавців. Та складається враження, наче українознавство в його дисциплінарному самоокресленні досі не так заклопотане проникненням у свій предмет, як власним статусом і престижем. Його рефлексія заповнена самим собою, а не обернена на українство як таке. Тому в його інтелектуальному просторі не домінують турботи про сучасне методологічне оснащення досліджень. Тому до нього не звертаються за експертизою не тільки державні інституції (їх нехить зрозуміла, вона б не змінилася, навіть коли б екс-

пертні спроможності українознавства зросли десятикратно), а й ті політичні й громадські сили, для яких інтереси українства не є пустим звуком. Тому воно не може помітно впливати на розгортання українознавчої думки в зарубіжних університетських і наукових осередках. Адже нинішнє українознавство не може продемонструвати таких наукових результатів, які б засвідчили його здатність не те що прогнозувати майбутнє спільноти, а й задовільно пояснити її статус-кво.

Серед учасників конгресу, які б могли, задаючи обрії конгресового мислення, започаткувати спільний конгресовий діалог, порушити питання, що стали б «наскрізними» для секційних і тематичних засідань, розставити смислові наголоси, які б спонукали до поглибленого пошукового мислення і плідної дискусії, можна назвати насамперед І. М. Дзюбу. Але його доповідь - «Україна в пошуках національної ідентичності» - на конгресі так і не стала «камертоною» з тієї простої причини, що організатори наукової імпрези винесли її на заключне пленарне засідання. Що ж, цей хід оргкомітету, як і ім'я Ліни Костенко, дозволив залучити до цього засідання зацікавлених людей і з-поза учасників конгресу. Але втрачається сам сенс пленарного засідання як зачину наукового форуму. Його перетворюють на презентацію майже штатних (у цьому легко переконатись, порівнюючи програми останніх конгресів) «весільних генералів» від науки, переважно «чиновних» або «екс-чиновних».

Нехай скажуть конгресовці, чи чули вони під час секційного або тематичного засідання посилення когось із учасників розмови на думку пленарного доповідача чи апелювання до висловлених ним ідей. Мені чогось подібного засвідчити не вдалося. До речі, доповідачі на пленарному засіданні й не прагнули задати тональність конгресовим розмовам чи проблематизувати певні актуальні дослідницькі сюжети. Ці доповіді були не стільки проблемно-узагальнюючими, як панорамними. Що ж до заключного пленарного засідання, то зі зрозумілих міркувань на нього варто виносити суто ділові та організаційні питання.

Ще прикріше те, що на конгрес гуманітарії вийшли здрібнішими, частковішими, ніж можна було сподіватися, науковими результатами. Навіть провідні сьогодні, схильні до інновацій фахівці запропонували переважно партикулярні теми, звернулись до вузьких питань, обмежились описово-констатуючими міркуваннями. Чи то вважають, що конгресові зали - не місце для

інтелектуальних звершень і концептуальних баталій? Чи то в гуманітарії не в моді сьогодні звертання до принципових, вузлових проблем, до масштабних узагальнень, до місткого синтезу; все це, здається, схильні оцінювати як надмірну амбітність або намагання представити фантом істини як досягну реальність. А може, просто дехто з метрів, не готуючись до конгресу спеціально, запропонував те, що було під рукою.

Ще більшою мірою це стосується інших, «рядових», конгресовців, серед пропозицій яких дрібнотем'я просто вражає. Не стримаюсь від звертання до кількох подиву гідних прикладів: «Військове поховання періоду I Світової війни на Буковині», «Експедиція до маріупольських греків 2001 року», «Монографія М. Сумцова про Л. Барановича в оцінці О. Потебні», «Громадський контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища Буковини на сучасному етапі», «Чи був князь Ізяслав замовником Пантелеймонівського Євангелія?» і т. д., і т. п.

Не стверджуватиму, що формулювання цих і десятків таких самих дрібних питань загалом позбавлене резону. Але ж вони цікавлять щоразу дуже вузьке коло дослідників або ж для самого автора мають «стадійну» чи взагалі службову вагу. Такі доповідачі переслідували свої приватні цілі, їх намагання апробувати у фаховій аудиторії одержані результати зрозуміти можна, але ж для цього є щорічні конференції вищих навчальних закладів, регіональні зустрічі науковців тощо.

Організатори конгресу уникали будь-якої селекції одержаних пропозицій (інакше до програми не потрапила б доповідь А. Окари, вже оголошена в Одесі, на попередньому конгресі), не хотіли брати на себе роль арбітрів. Можливо, новому керівництву МАУ варто запровадити між конгресами проведення широких галузевих форумів під егідою МАУ, яким і доручити такий «арбітраж», або ж для цього скористатися поширеними останнім часом галузевими та міжгалузевими науковими семінарами, а також тематичними конференціями українців, учасники яких рекомендували б певних доповідачів і їх теми на черговий конгрес МАУ, який за такої ситуації міг би скликатися й рідше.

Дається взнаки вже не раз засуджуваний в обговореннях нашої наукової ситуації «дисертаційний прагматизм». Але не він один. Це ще й незбута позитивістська настанова на «його величність факт», особливо за обставин, коли донедавна цей факт був табуований або захищений за сімома «спецхранівськими» замками. Це трохі

пояснює, але не виправдовує. Передусім організаторів, які потурали дрібнотем'ю, демонструючи пристрасть до подрібнення, атомізації в структуруванні роботи конгресу. Ось перший-ліпший приклад: не таку вже й масштабну проблему канону було поділено між двома (6 і 7) секціями, у яких разом нараховувалось 9 учасників; між іншим, з них тільки двоє безпосередньо вийшли на заголовну проблему.

Отже, як організатори, так і чимало учасників конгресу, здається, мало дбали про його недієвість; намагання мобілізувати у щасливо локалізованій світовій зустрічі українських гуманітаріїв усі живі сили місцевої науки не сприяє світовому рівневі конгресового дискурсу. Відтак на конгресі помітно бракувало центрів інтелектуальної уваги, загальної творчої дискусії, дебатів, які б перетікали від секції до секції, із засідання в чергове засідання. Ще раз треба зазначити, що ювілейний конгрес став подією радше за кількісними вимірами, а не за сяганням людиномірних дослідницьких обріїв, не за інтелектуальною напругою власне пошукового мислення.

Цих параметрів бракує і будням української гуманітаристики. Звуження обріїв останньої, як зазначалось, оприявнюється і в тому, що ледь не всі українські гуманітарії стали українцями, тобто звернулись до проблем, пов'язаних з історичною долею і сучасним станом українства. І тут виникла загроза шкідливого, коли не згубного герметизму, замкнутості дослідницької уваги на нехай і питомому, але ізольованому від загальнолюдського континууму, а тому й невидимому в його суттєвих окресленнях предметі.

Чому стала інтелектуальною подією недавно видана українська історія Польщі? Бо ознаменувала прорив за межі питомих реалій, на яких уже тривалий час зосереджена чи не вся українська гуманістика. Без власних повноцінних орієнталістики і слов'янознавства, германістики й американістики, полоністики й русистики, без власноруч створеного знанневого світового контексту українські гуманітарії будуть і далі демонструвати всі можливі хиби загумінковості, а українознавці так і не зможуть розташувати українську людину в світовій галереї національних автопортретів. Дослідники, котрі хотіли б знати тільки одну культуру, не знатимуть жодної.

Тільки долаючи поверховість і спорадичність зацікавленень іншими культурами та вже інертну зацікленість на власній, українська гуманістика зможе вийти на сучасні світові рубежі.

II

Іншою передумовою укладання українською гуманістикою власного образу людини та її культури, розуміння тенденцій їх розвою, а отже адекватного їх тлумачення й інтерпретування є постійна стурбованість удосконаленням методології гуманітарних досліджень. Ні інтенсифікація, поглиблення цих останніх, які розростаються нині у нас майже виключно вшир, екстенсивно, ні їх наукова продуктивність недосяжні без осучаснення методологічної бази нашої гуманістики. Саме в цій царині її десовєтизація відбувається особливо мляво.

Частина авторів залишилася на колишніх, догматичних позиціях, навіть не намагаючись маскувати їх хоча б видимою модернізацією. Дехто традиційне для старої методології партійне протиставлення «свого» й «чужого» наповнює новим змістом. І ось розмаїття виявлених в культурному житті сучасної України тенденцій (часто не осмислених концептуально і навіть теоретично не вирізнених) намагаються редукувати до альтернативи «просвітянське — європейське», що також може іменуватись як «народницьке — модерністичне» або ж перейменовуватись чи то в «українофільське — космополітичне», чи в «традиціоналістське - інноваційне». А чи маємо продуктивні й переконливі дослідження так званого народницького нурту в українській культурі, а чи «народницьке» знаємо тільки як «ніби відому» альтернативу модернізмові чи й постмодернізмові? А раптом воно є явищем самодостатнім, а не просто alter ego другої сторони традиційної дихотомії, вже хоч би тому, що історично передує останній.

Часто, як добре знає читач, у зовсім не публіцистичних текстах до однієї зі сторін цієї альтернативи застосовують псевдоніми «хуторянське» або «шароварне», хоча ніхто з користувачів не береться переконливо експлікувати - при самоочевидності етимології та негативної аксіології — зміст цих наліпок. Часто випадки проти шароварництва звучать буквально знічев'я, але є

¹ Трапляються винятки, які, проте, однозначно оцінити складно. Скажімо, активно працюючі історики філософії поринули у вивчення зарубіжної філософської спадщини, свідченням чого можуть служити не тільки відповідні монографії та статті, а й створення в Україні Кантівського та інших подібних філософських товариств; виходить з друку цілий потік праць, присвячених російській релігійній філософії, тоді як українська філософська культура описана поверхово й неначе не заслуговує на глибинний історико-філософський аналіз.

гуманітарні видання, для яких ця лайка стає прикметою бонтону в гуманітарних текстах. Ось приклад зовсім непринягдної інвективи такого роду. В. Верлока ділиться враженнями від нового перекладу Платонового «Бенкету»: «Аби не загубити те цінне, що ми успадковуємо з минулого, і водночас не стати заручником цього минулого, його слід зробити частиною сучасності. Інакше зазвичай починаються нудні розмови (їх, на щастя, ніхто не сприймає серйозно) про "збереження традицій", всіяке дурне шароварництво і «вічні цінності», про які, зазвичай, відомо лише те, що вони вічні» [2]. Не коментуватиму.

Інші гуманітарії, усвідомивши глибину кризи донедавна на наших теренах єдино можливої марксистсько-ленінської методології, екстраполювали цей стан на методологію загалом. Мовляв, обов'язкові екскурси в методологію призвели до втрати гуманітарними науками свого предмета, спонукали до втечі знання від реальних процесів, замішених свавільно сконструйованими на ґрунті методологічної аксіоматики ідеальними моделями; засіб пізнання перетворився на його остаточну мету. З усвідомленням цього мода на методологію втрачає силу.

Що ж, мода на методологію справді проминає, та потреба в методології зостається. І, м'яко кажучи, викликає подив схильність деяких нинішніх дослідників демонструвати зумисну аметодологічність: автор «Нарису історії культури України» відмовляється експлікувати поняття «культура» і «нація», що для здійснюваного ним дослідження є засадничими.

Деякі гуманітарії, розчаровані традиційною раціоналізованою методологією, шукають нові евристичні можливості в містичних уявленнях або зловживають поняттями-інтуїціями. Іноді таким авторам вдається втриматись у руслі не позбавленого сенсу фахового есеїзму, але частіше верх бере наукова риторика, яку важко відмежувати від наукового кічу. Зарадити тут нелегко, бо ж маємо справу з віддзеркаленням у науковій (чи паранауковій) думці порушення балансу раціонального та ірраціонального в самому суспільстві.

Ще інші дослідники декларують плюралізму приховують реальну еkleктичність методологій, з-поза якої визирає методологічна розгубленість; наспіх, неадекватно й некритично, поверхово (І. Дзюба каже про «кампанійське за-

своєння») запозичені методології, поширені в західній гуманістиці, не адаптовані з урахуванням особливостей свого предмета й епістемологічної ситуації, не розкривають свій евристичний потенціал, їх використання, що почалося фактично з середини 90-х років ХХ ст., ще й нині часто нагадує приміряння на себе модної одєжини з чужого плеча...

Загалом кажучи, в нинішній Україні верства інтелігенції, що не просто тягнеться до Заходу, а вже реально інтегрована в європейський інтелектуальний простір, залишається дуже тонкою. Добре обізнаний з цими речами М. Рябчук нараховує кілька десятків українських інтелектуалів, які безпосередньо черпають фахово потрібну інформацію із зарубіжних видань, виступають на міжнародних наукових форумах, спілкуються з колегами поза межами України через Інтернет, перекладають зарубіжних гуманітаріїв українською [3]. Ще менше, очевидно, тих, хто творчо й фахово впевнено користується методологічним арсеналом світової гуманістики. І коли в недавній публікації М. Наєнко досягненням української гуманістики вважає те, що вона стала використовувати всю сукупність поширених у сучасному світі методологій [4], то він трохи лукавить, видаючи *дуже бажане* за дійсне.

Є серед наших гуманітаріїв помітна група осіб, які до справи засвоєння нових світових методологій поставились кон'юнктурно. Дбаючи не лише про визначеність власних позицій (що вже само собою є певною перевагою на тлі масової невизначеності й методологічної непевності), а й про постійне демонстрування цієї модерної визначеності, аж до хизування нею², вони заробляють на цьому певний капітал. Часто перепусткою на шпальти того або іншого «просунутого» видання якраз і служить така демонстративна визначеність позиції, посилена звертанням до модної тематики й оздоблена таким же модним словником.

Усі ці групи авторів так чи інакше були представлені на конгресі. Його матеріали, як і наша повсякденна гуманітарна практика, засвідчують: для більшості гуманітаріїв і нині сучасні методології, використовувані у світовій науці, залишаються недоступними. Наслідки цього вражаючі, аж до неповноти нашої наукової картини світу: скажімо, в українському історичному знанні відсутня не тільки історична антропологія, про що

вже згадувалось, а і соціальна Історія, Історія ідей тощо. Тому-то Н. Яковенко характеризує ситуацію в гуманітарній науці як «методологічний вакуум».

Продуктивне засвоєння (а не механічне запозичення) апробованих у світовій гуманістиці методологій і паралельне продукування нових методологічних пропозицій, необхідних для реалізації оригінальних дослідницьких проєктів, нездійсненне без глибинної рефлексії щодо реальної методологічної ситуації у гуманістиці, без зваженої (а не суцього негативно-їснської) оцінки побутуючих тут методів і підходів. На успіх може розраховувати дослідник, який схильний щоразу застановитись над тим, які засади і чим саме йому імпонують, яка їх евристична спроможність в кожній конкретній проблемній ситуації і релевантність обраному ним об'єктові, нарешті, якою мірою він опанував цими пізнавальними інструментами. Така рефлексія, аналіз використовуваних у пізнанні засобів мали б стати звичкою. А полігоном для формування такого навику, а також шліфування й апробації пізнавальних знарядь могли б служити дискусії на конгресах та інших подібних форумах.

На жаль, на останньому конгресі МАУ методологічні проблеми були обділені увагою. Лише історики влаштували для себе спеціальне обговорення методологічних проблем історичного пізнання, але в жодній з трьох доповідей цієї секції не обговорювався здійснюваний сьогодні радикальний перегляд самих засад історичного дослідження.

Ще раз повернусь до недавно зачепленого негативізму в оцінках досягнутого і втраченого. Природне прагнення до нового не мало би спонукати до неодмінного суцільного зречення набутого раніше методологічного досвіду. Але нерідко зустрічаємо гіперкритичну поставу, згідно з якою все попереднє заслуговує лише на осуд, а вартісне започатковане критиком і його «тусівкою».

Та скільки б резону не було в закликах не відкидати живу традицію, все ж у добу перемін беззастережний пріоритет мав би бути за пошуками таких нових дослідницьких засад, методів, концептуальних засобів, процедур, які були б релевантними інноваціям, часто радикальним, у гуманітарних царинах сучасності, зокрема в сучасності українській. Здається, однією з таких кон-

цептуальних засад могла б бути культура як засада.

Сфера компетенції гуманістики може (і повинна) з'ясовуватися сьогодні з культуроцентричних позицій. Адже не тільки стає визначальним вплив культури на всі без винятку царини життєдіяльності сучасної людини, а й бачення мови й освіти, науки і красних мистецтв у системі культури, зокрема культури національної, має безсумнівні евристичні переваги. Вони полягають уже в тому, що створюються коли не гарантії, то передумови здійснення теоретичного синтезу в певній сфері, в усякому разі передумови для подолання фрагментарно-аналітичного бачення предмета гуманістики, для відтворення його цілісності, а окремих сегментів гуманітарного простору - в їх загальних рисах і зв'язках.

Тому не може не дивувати ухвала російського ВАКу зняти культурологію з переліку наукових дисциплін. Згадую про це тому, що при нашому мавпуючому адмініструванні можна невдовзі чекати аналогічного кроку від наших чиновників від науки. А це помітно пригальмувало би процес становлення культурологічного знання в різних його верствах, процес, у нас фактично недавно розпочатий та, на жаль, не підтримуваний в самому гуманітарному середовищі³. Такий необачний крок в свою чергу відсунув би надовго, коли не до грецьких календ, назрілий, хоча й трохи утопічний у наші атомізовані часи теоретичний синтез у дослідженні визначальних тенденцій розвитку української культури, а відтак і розгортання такого прогностичного дискурсу, який би надав нашій гуманістиці життєвої значущості, як кажуть нині, - експертної ваги.

Звісно, бажаний синтез мав би спиратися на теоретичні узагальнення «галузевого» чи «проблемного» виміру, що в свою чергу ґрунтувались би на розширеній та вивірній емпірії, на постійно уточнюваних концептуально проінтерпретованих фактах. Але в дослідницькій практиці тих теоретичних узагальнень бракує. Президент Академії мистецтв України А. Чебикін констатує, що ми не маємо мистецтвознавчої теорії, котра служила б науково-методологічною базою як для істориків мистецтва, так і для критиків [5]. Подібна ситуація і в деяких інших галузях української гуманістики.

³ Промовистий факт: матеріали IV конгресу МАУ друкувалися з великими труднощами (за винятком літературознавчих, які вважаються керівництвом МАУ привілейованими), деякі вийшли аж після V конгресу; єдине, що так і залишилось невиданим, — матеріали культурологічної та філософської секцій.

Методологічну зрілість науки засвідчує, серед іншого, її спроможність уникати як голої описовості, повзучого емпіризму, так і доктринерського теоретизування. Для наближення до інтегрованого знання нашої гуманістиці нині, здається, бракує плідної, націленої на узагальнення аналітики, оснащеної сучасними методами; розгортання міждисциплінарних досліджень, про що належить говорити окремо; свіжого прочитання культурних текстів, яке б збагатило емпіричну базу. Нові інтерпретаційні наголоси завжди можливі, й українські гуманітарії, хоча і не часто, це підтверджують. Обмежусь вказівкою на останню книгу І. Качуровського, звернуту до, здавалось би, добре знайомих постатей і відомих явищ. Свіжість поглядів її автора значною мірою завдячує модерній методології. А й взагалі «школі». І тут якраз нагода нагадати: переорієнтуватись відносно легко, перенавчатись куди складніше.

III

Що ж дає для «школи», для фаховості конгрес? Потенційно дуже багато: досить широкий спектр фахового спілкування - як формального (на секційних і тематичних засіданнях, за круглими столами, на презентаціях і зустрічах), так і куларного. І те, й інше в умовах життєвої скрути є інтелектуальною розкішшю. І те, й інше здатні стимулювати і коригувати, інтелектуально збагачувати і провокувати. Конгрес дає кожному учасникові змогу апробувати власні ідеї та підходи у фахово компетентному середовищі, зазнайомитися з новими ідеями й думками колег, інколи й інноваційними і до того ж зовсім свіжими. Конгрес залучає до спільної рефлексії над рубіжними підсумками реалізації наукових проєктів і над пунктами прикладання пошукових зусиль на перспективу. Зрештою, конгрес - це й ексклюзивні можливості укладання нових творчих зв'язків і поновлення та зміцнення давніших, усвідомлення гуманітаріями себе як єдиного наукового співтовариства. Якими б тривалими не були інтервали між конгресами, все ж це форма наукового спілкування, якій притаманна тяглість, тоді як інші наукові форуми переважно є разовими.

Останніми роками українські гуманітарії відчували переваги триваючих у часі, повторюваних форм наукового спілкування. Вони, зберігаючи основне ядро учасників і видозмінюючи тематичну конфігурацію та співвідношення різних фахових груп, дають змогу повернутися до роз-

початого колись діалогу / полілогу, продовжити дискусію, шукаючи нові грані проблем і т. п. Вже тривалий час з ініціативи дрогобицьких філософів здійснюються щорічні людинознавчі читання, до яких залучають істориків, філологів, етнологів, педагогів. Від 1996 р. Центр європейських гуманітарних досліджень при НаУКМА проводив семінар ім. І. Лисяка-Рудницького, перевагами якого були міждисциплінарність і публічність. Кафедра філософії та релігієзнавства НаУКМА ініціювала щорічні семінари з проблем історії української філософії, до роботи яких залучає фахівців інших галузей гуманістики. Міждисциплінарність є однією із засад недавно започаткованого фулбрайтівського наукового семінару «Нова критика». Треба сподіватися, що він не стане «тусівковим» зібранням, не звзуть коло учасників до одних лише «фулбрайтерів», а подбає про публічність. Набування науковими дискусіями якості публічного діалогу, як засвідчив семінар Лисяка-Рудницького, не є перешкодою для науковців, зате забезпечує важливий для суспільності інтелектуальний резонанс.

Все ширше звертаються нині гуманітарії до всевітньої павутини. Додаткові можливості надає їм недавно створена єдина українська науково-дослідницька та освітня мережа UNREN. Тож можна очікувати, що в Інтернеті будуть утворюватися дискусійні групи гуманітаріїв, націлені на тривале фахове спілкування. У такому разі, мені здається, інтенсивність і продуктивність інтелектуальних обмінів на широких міжнародних форумах, в тому числі на конгресах МАУ, помітно зросте. Заодно змінюватиметься сама атмосфера повсякденного фахового спілкування гуманітаріїв, бо існуватиме все густіша невидима інтелектуальна інфраструктура, зростаючими можливостями котрої скористується кожен, хто цього захоче.

Це буде реальним кроком до трансформації нашого гуманітарного наукового співтовариства в публічну сферу. Під нею розуміють (Ю. Габермас) середовище, об'єднане спільними вартостями і спільною комунікаційною сіткою, а тому готове негайно реагувати на ті чи інші акти інтелектуалів. Щодо іншого кроку - пошуку спільних вартостей, то в гуманістиці, особливо сучасній, з цим чимало клопоту. Тут відсутні ті аксіоматичні підвалини, на які звичайно спирається природознавство певної доби; в гуманістиці можна розраховувати хіба що на актуальний консенсус (нагадую - збіг думок) наукового співтовариства, обумовлений культурно-історичними обставинами.

Домінанти постмодерної свідомості не сприяють його досягненню. І все ж... погодьмося принаймні бути послідовними.

Ми стали на ґрунт плюралізму, добре! Але чому тоді не визнаємо за так званим неонародницьким дискурсом такого ж права на розгортання, як і за будь-яким іншим? Чому позбавляємо права на своє бачення того ж таки V конгресу українців, як і на власну - нехай і епатуючу — манеру висловлювання С. Матвієнка, автора першого аналітичного відгуку на обговорюваний тут форум? Чому, зрештою, ведучи мову про античний театр, в нормальному режимі користуємось термінами парод, стасім, гіпорхема, а переходячи до людських спільнот, поспішаємо брати в дистанціюючі, а чи й іронічні лапки «націю», «етнос» і всі похідні від цих слів [6], навіть коли і вважаємо відповідні явища реаліями попередньої чи - радше - плюсквамперфектної доби? Мені скажуть, що залапчені речі не тільки анахронічні, а ще й примушують і ділять. І тут же заготовляють лапки для культури і похідних, бо вона також ділить. Але ж культура і звільнює, і розмаїтить, і об'єднує, а нація, як показує В. Пролєєв, змушує індивіда бути особистістю, самовизначатись культурно [7]. Проте в гіпермодерному дискурсі вже граємося слівцем «посткультура»!

І все ж консенсус досяжний - через неупереджене фахове спілкування. І утвердження в його перебігу наукового етосу.

Під цим кутом зору останнім часом чимало сказано про плагіат і компіляцію, про перетворення позиції опонента в зручну для критики, та ще й нищівної, про труднощі з нормальним відтворенням наукового співтовариства, зокрема про формальні захисти й «липові» дисертації, про корупцію в науці. Я б додав творення в гуманістиці табуйованих для критики культових постатей і підтримувану цим звичку до надмір жорсткої, категоричної артикуляції суджень (частіше про опонентів, хоча і про предмет розмислу також) і оцінок у тих же гуманітарних «віп-персон», а також нездоланну масову схильність до монолізму в фаховому спілкуванні.

І тут згадується конгресовий круглий стіл «Сучасний стан української гуманістики й україністики - больові точки і перспективи» - один із потенційних епіцентрів форуму. Інтерес до теми був непересічним. Це дало ейфорії організаторам, але зовсім не сприяло трансформації їх мо-

нологів у діалог з аудиторією. Створювалося враження, що через цілковиту налаштованість на монолітичність модератори круглого столу не тільки до відлуння аудиторії не дуже прислухалися, але не чули навіть один одного, бо тільки хотіли бути почутими. Чути справді було що, але...

Таку ж монолітичну інерцію, неналаштованість на діалог продемонструвала більшість учасників конгресу, тому за формою він нагадував наративний марафон чи естафету. Чи не єдина форма інтерактивності у спілкуванні - запитання до доповідачів. Дух наукової дискусії, на жаль, не панував на конгресі, бо не домінує він і в україністиці поза конгресом; в гуманітарному просторі України нема постійної дискусійної практики.

Недіалогічність - одна з причин того, що потенціал конгресу-школи був реалізований мізерно. Стисло торкнуся інших подібних причин. Це відсутність налаштованості на консенсус, який би стосувався принаймні пріоритетів у проблемному полі гуманістики. Це нерідко брак спільної сучасної фахової мови. Це згадувана вже ригористичність деяких чільних гуманітаріїв (іноді справді пропоновані ними побудови виглядають не стільки концептуально, скільки доктринально, як висловився В. Пахаренко), яка ще більше провокувала їжакувату поставу молодих учасників. До речі, приємно, що на останньому конгресі їх було помітно більше, ніж на попередніх, а чи просто вони були помітнішими, що не менш приємно.

Це «тусовковість», яка склалася у спонтанному структуруванні гуманітарного співтовариства і була певною мірою перенесена на конгресові спілкування.

Це і прорахунки в організації конгресу чи просто недбалість організаторів. Говоритиму про це трохи ширше, тому що організація наукового форуму є насамперед створенням передумов для продуктивного фахового спілкування його учасників; звісно, адресую свої спостереження організаторам наступних форумів, а не в докір тим, хто відповідав за V конгрес.

Чи не найбільший гріх організаторів наукових форумів полягає в тому, що вони не дбають спеціально про простір і стимули для дискусійності. З цією метою варто насамперед об'єднувати учасників конгресу в своєрідні проблемні групи, планувати спілкування в кожній конгресовій клітинці навколо певної проблеми чи «гнізда» проблем⁴,

* Між іншим, тоді не довелось би чисто довільно, згідно з неіснуючим «табелем про ранги», призначати модераторів секційних і тематичних засідань; ним з повним правом ставав би автор «заголовної» доповіді.

примірний перелік яких добре продумати і задалегідь запропонувати потенційним учасникам конгресу, а відтак відкоригувати згідно з пропозиціями, що надійшли від них. Ще раз наголосу, що в такій ситуації доцільними були б і пропозиції оргкомітету конгресу певним його бажаним учасникам. А з іншого боку, організатори вважали б себе уповноваженими здійснювати необхідну селекцію надісланих пропозицій. І в першому, і в другому випадках ми б мали справу з достеменним організаційно-координуючим чинником.

Що реально приваблювало на багатолюдні засідання гостей з інших конгресових клітинок? Переважно імена, особи. Це речі симптоматичні, але в науці, здається, мало б бути трохи інакше: дослідника мала б вабити найперше проблема, яку належало б добре увиразнити. Тоді б вона ще й спонукала до дискусії. Отже, науково обгрунтоване вдале проблемно-тематичне структурвання роботи конгресу оргкомітетом могло б стати однією з запорук її продуктивності.

Іншою такою запорукою може стати перегляд традиційних форм конференційного спілкування, ширше введення розмаїтих інтерактивних моментів: і тих, що вже існують в арсеналі світової гуманістики, і тих інноваційних, що мають шанс закріпитися в нашому гуманітарному просторі, у нашій епістемній ситуації.

Дух дискусійності відсутній ще й тому, що нерідко гуманітаріям (і не лише в конгресовому спілкуванні) бракує відкритості дослідницьких позицій, відмови від претензій на безпомилковість, на остаточність суджень, отже, налаштованості на толерантне ставлення до іншої позиції або думки. Це в свою чергу корелює з тотальним побоюванням критики. Дух критицизму відсутній і в гуманітарному середовищі: майже не маємо літературної і мистецької критики, гуманітарна періодика бідна на рецензії.

Продовжуючи розмову про конгресове спілкування як школу фаховості, хотів би торкнутися дражливого - особливо в ситуації постмодерного релятивізму - питання про наукові (чи - коли хочете - академічні) стандарти. Точніше, про неформальний контроль наукового співтовариства за якістю дослідницької діяльності. Його нині ускладнює, повторю, та обставина, що постмодерне мислення ставить під сумнів будь-які нормативи наукової праці, а разом з ними й загальноприйняті критерії оцінки роботи науковця співтовариством, до якого той належить.

Скільки завгодно можна закликати до руйну-

вання Картагени провінціалізму, але конгреси МАУ, як і будь-які інші форуми гуманітаріїв, будуть засобом легітимізації гуманітарної провінційності, поки співтовариство гуманітаріїв не візьме на себе відповідальність за якість наукового продукту, не відродить традицію беззастережного осуду наукової халтури й утвердження належних наукових стандартів. Застарілі наукові інституції, успадковані від попередньої доби, що місію виконувати не здатні. Пов'язувати надії з неформальними структурами в гуманітарному співтоваристві передчасно. Підтвердженням цього може служити доля асоціації українців. Не одержуючи ні прямої, ні опосередкованої підтримки з боку держави, не вписуючись у сітку зв'язків, створених традиційними науковими інституціями, не користуючись ентузіастичною підтримкою своїх членів, неформальні об'єднання науковців або деформуються, уподібнюючись тим традиційним інституціям, альтернативою котрим першопочатково виступали (щось подібне відбувається з Академією наук вищої школи), або чекають кращих часів - утвердження засад громадянського суспільства в різних царинах українського соціуму. Тож у справі контролю за якістю дослідницької праці сподівання можна покладати хіба що на наукові форуми, на участь у фаховому спілкуванні науковців; перевага цієї форми - в її відкритості.

Мені можуть нагадати про наукову фахову періодику, але її можливості радикально обмежені монополізмом кожного фахового часопису. Гуманітарні журнали не мають конкурентів: у істориків, археологів, етнологів, істориків літератури і літературознавців, музикознавців по одному журналу. Неупереджений читач, який цікавиться театром, міг помітити виразні зміни до кращого в театральній критиці та театрознавстві, коли до «Українського театру» долучилися журнал НаУКМА «Кіно-театр», а відтак і «Просценіум» Львівського університету.

Дуже бракує в актуальній українській культурі загальногуманітарної наукової періодики. Щоправда, перший і вагомий крок зроблено: вже кілька років ми читаємо, то згоджуючись, то полемізуючи з ним, «Український гуманітарний огляд». Він також, грубо кажучи, потребує конкурента, і то не одного. Тим більше, що, продовжуючи традиції славетного «Книгаря» початку 20-х років ХХ ст., спеціалізується на рецензуванні та критичних оглядах. І вже в силу цього не може, скажімо, репрезентувати українську гуманістику перед світом або ж взяти на себе,

крім комунікативної, ще й координуючо-організаційну роль. Йдеться про привертання уваги науковців до певних назрілих проблем через організацію тематичних випусків, ініціювання публічних дискусій (як це робить «Дух і Літера»), круглих столів та зустрічей науковців у редакції часопису, замовлення редакцією монопроблемних добірок матеріалів тощо. Загальногуманітарний журнал міг би стати осередком розгортання і координатором здійснення міждисциплінарних проектів.

І тут належить повернутися до конгресу, який відзеркалив жалюгідний стан міждисциплінарних досліджень в нашій гуманістиці. Міжнародний конгрес українців надає ексклюзивні можливості щоразу продуктивно реалізувати засаду міждисциплінарності, тобто розглядати одну й ту ж проблему в різних галузевих площинах, домагаючись стикування цих площин і створення якісно нового, об'ємного уявлення про досліджуваний предмет. Таким чином проблема осягається не в перспективі певного галузевого знання, а з урахуванням цілісності гуманітарного досвіду.

Чим самостійніше ведеться науковий пошук, чим креативніше вибудовується гуманітарне дослідження, тим менше значать для дослідника дисциплінарні маркування, що традиційно склалися в гуманістиці. Нерідко номінація дисциплін більше стосується самоідентифікації вченого, ніж реально здійснюваних ним досліджень, які щоразу мають тенденцію до порушення дисциплінарних меж [8]. Інакше кажучи, предмет будь-якої галузі гуманістики наче тягне за собою ту чи іншу галузь знання на міждисциплінарні стики, аж до вторгнення до сфери компетенції суміжних галузей гуманітаристики, засвоюючи властиві їм підходи та процедури дослідження, тобто використовуючи додаткові пізнавальні можливості суміжних дисциплін. Одна і та ж проблема розглядається відразу під різними кутами зору, стереоскопічно. Сьогодні постнекласична наука схильна бачити в дисциплінарному своєму структуруванні серйозну перешкоду в досягненні пізнавальних цілей і тому прагне до формату проблемної науки.

Організатори конгресу цих віань ще не відчували. Тут вже мовилось про їх прагнення ділити навіть неподільне і паралелізувати діяльність гуманітаріїв різних профілів. Кілька фактів. Увагу конгресовців привернула проблема міфу. Повідомлення «Структурно-семантичні та операціональні аспекти міфу» було розташоване у першій

секції теоретиків літератури; доповідь «Міф, антиміф, реальність» також була віднесена до теорії літератури, але прозвучала на засіданні 4-ї секції. Поетику міфу в літературі українського модернізму пропонували обговорити історикам літератури у 5-й секції, а про міф і міфотворчість у поезії Ю. Липи історики літератури вели мову в 3-й секції. У 6-й секції йшлося про «Теплі обійми міфу (за творчістю О. Гончара)», тут же мовилось про міфологізацію історії в «Запорожской старине» та в «Історії русів». Фактично заголовну для цього проблемного поля доповідь «Міф, міфологія, міфологізм, міфокритика, міфопоетика: історія інтерпретації та розмежування понять» віднесли аж до секції фольклористики.

Крім проблем, чинником мобілізації інтердисциплінарних зусиль може служити певна парадигмальна засада у різних предметних її застосуваннях, скажімо, важливий для нинішньої української гуманістики постколоніальний підхід. На конгресі він був реалізований у двох повідомленнях, так само розведених: у 12-й секції йшлося про моделювання національних культур у Російській імперії, а на тематичному засіданні медієвістів - про постколоніальну рецепцію давньої української літератури. Ту ж роль можуть виконувати й епохальні постаті, тож звернемося і до них. «Мовний портрет О. Потебні у світлі його листування» обговорювали лінгвісти у 1-й секції, хоча наступного дня спадщині славетного мовознавця було присвячене спеціальне засідання 2-ї секції. Одночасно в 5-й секції етнолінгвісти звернулись до етносимволів у контексті вчення О. Потебні, а попереднього дня чомусь історикам української освіти була запропонована доповідь «О. Потебня і харківська громада».

І все це при тому, що українознавство за визначенням є міждисциплінарною сферою знання. А фактично знехтувані на конгресі філософія культури і культурологія могли стати плідним інтегративним чинником українознавчої гуманістики.

IV

На початку статті було обіцяно порушити питання про ширшу культурну значущість обговорюваного наукового форуму. Час виконувати обіцяне.

Один із журналістів, що відгукнулись на конгрес, не без іронії прогнозував, маючи на оці межову заміфологізованість української свідомості (чи не міфічну?), що з часом виникне міф V Міжнародного конгресу українців, згідно з яким українська культура робиться українцями. Не

можу втриматись од наївного запитання: а чому б і не українцями? Хіба науковці-гуманітарії тільки свідки процесів, які відбуваються в питомій культурі? Хіба роблене ними - поза цією культурою? І поза суспільними процесами, які визначають буття української людини? Поки що нерідко так. Але ж то не норма, а радше відхилення від неї.

Фундатори асоціації українців, ініціатори проведення конгресів міркували інакше, коли ухвалили шоразу проводити конгрес в іншому регіоні держави, а відтак останні три - у містах, де українство почувається, м'яко кажучи, не дуже комфортно. Ініціаторам йшлося не тільки (і не стільки) про актуалізацію регіональних програм українистики чи про розгляд загальногуманітарних проблем з урахуванням «регіональної специфіки», і навіть не про безпосереднє ознайомлення учасників конгресу із тією специфікою, а про той широкий культурний вплив, який шоразу міг чинити конгрес на громадськість регіону, насамперед на його інтелігенцію. Тим більше, що учасники конгресів репрезентують креативних інтелектуалів, яким належить дбати про творення для себе середовища. При тому певні сподівання покладались на публічних гуманітаріїв з їх незамінним опінієтворчим потенціалом. Таких виявилось у нас до прикрого мало. Але в критичних ситуаціях до їх думки готові прислухатися, на їхню опінію очікують.

Чи став останній конгрес інтелектуальним святом для Буковини і Чернівців? На жаль, ні. А міг би розірвати пелену буднів принаймні для чернівецьких студентів-гуманітаріїв, коли б хтось заздальгід розпорядився розпочати для них навчальний рік п'ятьма днями раніше. На жаль, з кожним наступним камерність конгресів зростає, а вплив на духовну атмосферу регіону мінімізується.

А чи не є це віддзеркаленням того, що гуманістика в нашому суспільстві залишається незапитаною, незатребуваною? Чи часто урядові або й громадські чинники просять гуманітаріїв дати експертну оцінку ситуації в суспільстві чи певних його царинах, консультацію з невідкладної проблеми, прогнози змін у тій чи іншій сфері соціуму тощо? Виняток тут становлять хіба що соціологи.

Коли І. Дзюба з гіркотою констатує, що «нині сили української гуманітарної інтелігенції трагічно невідповідні масштабам роботи, яка перед нею стоїть, її історичному призначенню» [9], то, як здається, мовить не про чисельність українських гуманітаріїв, не тільки про їх інтелектуаль-

ний потенціал, а і про їхню налаштованість на цілеспрямоване втручання у стан суспільності з намаганням його змінити.

Не можна сказати, що гуманітарії мріють про башту зі слонової кості. Навпаки, їм часто закидають політизацію (О. Гнатюк) або надмірну ідеологізацію (О. Толочко) гуманітарного знання. А диму без вогню не буває.

Проте я хотів би не обмежуватися такою приказковою констатацією, а зупинитися на цих закидах. Вони підставні тоді, коли науковий пошук підмінюють провокативним намаганням принизити українську культуру, як це робить, наприклад, донецький доктор лінгвістики М. Луценко, переконуючи, що природа української мови не дозволяє цією мовою не тільки філософувати, а й теоретизувати. Вони безпідставні тоді, коли, по-перше, забувають специфіку гуманітарної науковості. Вона, серед іншого, в тому, що тут предмет вторгається в ту сферу людського, котра включає і самого дослідника. Тому наукова гуманістика практично ніколи не цуралася аксіологічних моментів; «до її обов'язків завжди входило,- як зовсім не по-постмодерному каже про це польський гуманітарій Е. Бальцежан, — розрізняти вартості й антивартості» [10]. В. Непомнящий, роздумуючи у статті «Про обрії пізнання і глибини співчуття» над цією обставиною, висновує, що в гуманістиці «позитивістський», об'єктне відсторонений погляд неможливий так само, як неможливо людині вискочити з самої себе [11].

Коли на зустрічі Г. Грабовича зі студентами НаУКМА я чую від професора про небезпеку «чорної діри патріотизму», то думаю, що авторів цієї колючої метафори згаданий щойно неможливий акт удався. А коли знаходжу в рецензії на досить помітне в нинішній українській гуманістиці видання похвалу його авторові за те, що той «дотримується аж підкресленої безсторонності» [12], то сумніваюсь, чи похвала це справді для гуманітарія? Хоча з такою демонстративною вченою безсторонністю, ще й додатково акцентованою ексклюзивною академічністю письма, зустрічався не раз. Але переважно як із маскуванням певної - морально не зовсім легітимної — ангажованості, а не засадничим дистанціюванням дослідника від надто дошкульних реалій сьогодення.

По-друге, коли з порога відкидають здатність і право гуманітарія через свою фахову роботу втручатись у перебіг суспільних подій. Адже ця фахова сфера якраз безпосередньо стосується становища людини в її особистісних і суспіль-

них вимірах. Тож хіба можна відмовляти гуманістиці в життєвій наповненості, інкримінувати їй ангажованість, причетність до людських справ? Коли на слуханнях у парламенті України про стан української мови І. Дзюба закликав науковців - політологів, культурологів, соціологів, соціолінгвістів - до участі у виправленні мовної ситуації в Україні через підготовку системи дій, обґрунтованих глибоким аналізом реальності та передбаченням перспектив, то хіба він нав'язував науковцям чужу, невластиву їм місію?

Зрештою, чи може вмивати руки гуманістика в загрозовій для спільноти ситуації зниження її духовного тону? Чи все ж повинна змінювати умонастрої суспільства, передовсім його діяльних верств і впливових кіл?

Я лише торкнувся соціокультурної значущості сучасної української гуманістики (вона заслуговує спеціального обговорення), намагаючись головним чином привернути увагу до невикористовуваних чи недовикористаних її пізнавальних можливостей, евристичного її потенціалу. Обравши дзеркалом стану української гуманістики

Міжнародний конгрес україністів, я усвідомлював, що це ущільнює дзеркало, тож при його послугах не уникнути певних спрощень чи редуцій. Але без такого ризику оприятити суттєве в аналізованій царині, тенденції її змін навряд чи можна. Коли цей текст все ж спонукає продовження рефлексії над станом і перспективами нашої гуманістики, то тим самим якоюсь мірою прислужиться нарощуванню її евристичного потенціалу, оптимізації наукового спілкування гуманітаріїв і закріпленню наукового етосу гуманітарного співтовариства.

Зрозуміло, однією рефлексією справі радикально не зарадити; надто багато чинників - глобальних і ситуативних, епістемних і соціокультурних - складаються на необхідні й достатні умови оптимізації гуманістики. Сподіваюсь, що певні проблеми вдасться розв'язувати, але, добре відомо, тут же зринуть інші. Ті нові, не такі задавлені, може, будуть розв'язуватись легше. Проте на безхмарне майбуття в глобалізованому та інформатизованому світі гуманітаріям розраховувати не варто.

1. Гадамер Г.-Г. Истина і метод. Т. 1.- К., 2000.- С. 292.
2. Критика.- 2002.- Ч. 11.- С. 19.
3. Сучасність,- 2003.- Ч. 4.- С. 97.
4. Літературна Україна.- 2003 р.- 20 березня.
5. Мистецькі обрії - 2000: Альманах.- К., 2002- С. 11.
6. Див. напр., статтю М. Мінакова в третьому числі «Критики» за 2003 р. Так само бере в лапки все національне у шевченкознавчому матеріалі С. Матвієнко («Дзеркало тижня» від 17.05.2003 р.- С. 19), щоправда, ке-

- руючись трохи іншими міркуваннями, ніж попередній автор.
7. Філософська думка.- 2003.- № 1.- С. 140, 142.
8. Поннер К. Логика и рост научного знания.- М., 1983.-С. 47.
9. Літературна Україна.- 2003 р.- 20 березня.
10. Критика.- 2001.- Ч. 4.- С. 25.
11. Новый мир.- 2000.- № 10- С. 176.
12. Слово і Час.- 2002.- Ч. 12.- С. 69.

Ivan Lysyi

CONGRESS OF UKRAINIANISTS AND CONTEMPORARY OF UKRAINIAN HUMANITY

Through the experience of the last International congress of Ukrainianists the author looks over Modern situation of Ukrainian humanity.